

Tisdagen den 11 februari

Kl. 15.00

*Om företrädesrätten till
information om rege-
ringspropositioner
m. m.*

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

2 § Svar på interpellation 1985/86:108 om företrädesrätten till information om regeringspropositioner m. m.

Anf. 1 Statsminister OLOF PALME:

Herr talman! Gunnar Biörck i Värmdö har frågat mig huruvida företrädesrätten till information om regeringens förslag till riksdagen tillkommer adressaten, dvs. riksdagen, eller företrädare för massmedierna.

Svaret är naturligtvis att det är riksdagen som har företrädesrätten.

Under åtskilliga år har det varit praxis – från alla regeringars sida – att lämna förhandsexemplar av budgetpropositionen till de olika riksdagspartiernas kanslier, samt till massmedia. Vad gäller massmedia har detta sedan 1975 grundats på en överenskommelse mellan finansdepartementet, Sveriges Radio och pressens samarbetsnämnd. Bakgrunden är att budgetpropositionen brukar föreligga i stencilerad korrekturversion en dryg vecka före publiceringsdatum. Eftersom den är på i runda tal 4 000 sidor, har det bedömts vara rimligt att låta såväl massmedia som oppositionsledarna få en möjlighet att studera materialet, så att de ges en rimlig chans att kommentera och referera det, då materialet blir offentligt.

Denna praxis har emellertid visat sig medföra problem. Kretsen av personer som ansett sig kunna kräva förhandsexemplar har vuxit snabbt. Åtskilliga organisationer, ekonomer, banker, m. fl. har kunnat få tag i materialet, antingen direkt från kanslihuset eller via olika tidskrifter. Härigenom har allt fler – däribland en del aktörer på börserna och penningmarknaden – fått lära känna innehållet i budgetförslaget flera dagar innan det lagts på riksdagens bord.

Enligt min uppfattning är detta en högst olämplig situation. Det är inte rimligt att information om regeringsförslag på detta vis kommer ett urval ekonomiska beslutsfattare och andra till del långt innan förslagen läggs på riksdagens bord.

Inom regeringskansliet kommer vi därför att granska såväl principerna som rutinerna för hur informationen om regeringsförslagen i allmänhet – och

budgetpropositionen i synnerhet – framgent skall utformas och spridas. Utgångspunkten skall vara att riksdagen skall ha företrädesrätt till information, men att vi samtidigt bör försöka göra det möjligt för massmedia att ge korrekta redovisningar av förslagen. Uppenbarligen tillfredsställer inte dagens ordning dessa båda krav. Jag förutser därför att förändringar av det nuvarande systemet blir nödvändiga. För dagen är jag emellertid inte beredd att spekulera i hur dessa kan tänkas se ut.

Anf. 2 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Tillåt mig att till statsministern framföra ett tack både för att han tagit sig tid att personligen svara mig och, inte minst, för innehållet i svaret.

Förra gången vi hade tillfälle att diskutera konkurrensen mellan massmedierna och riksdagen om information från regeringen rörande förslag till riksdagen gällde det presskonferenser innan propositioner blir tillgängliga för riksdagens ledamöter. Den här gången gäller det i stället distribution av korrekturupplagor av budgeten till massmedierna och andra – däribland oppositionspartiernas kanslier: det må vara, men knappast börsens intressenter, däremot – innan propositionen över huvud taget blir tillgänglig för riksdagens ledamöter.

Att jag för andra gången anhängiggör frågan om riksdagens företrädesrätt till information om regeringens till riksdagen adresserade framställningar – för detta är ju vad propositioner är – beror självfallet på att jag tycker att någon, åtminstone någon ledamot av riksdagens konstitutionsutskott, måste hävda riksdagens supremati i vårt nuvarande statsskick. Om jag uppfattat rätt har man nu även från vpk reagerat i denna sak.

Förra gången vi diskuterade detta problem framhöll statsministern som en förklaring till en tidigarelagd presskonferens att det hade börjat läcka ut felaktiga uppgifter om innehållet i en kompletteringsproposition, vilket givit upphov till en vilseledande diskussion i centrala ekonomisk-politiska frågor – något som i sin tur krävde ett tillrättaläggande. Självfallet kommer det med den upplägningen alltid att finnas möjligheter från massmediernas sida att provocera en prematur debatt genom att i förtid publicera medvetet felaktiga uppgifter för att på så sätt tvinga fram önskat besked. Jag tycker inte att regeringen – inte någon regering – skall låta sig provoceras av detta.

Redan för snart hundra år sedan uttryckte en av alla tiders största medicinska lärare, Sir William Osler, sin uppfattning om pressen med orden: "Believe nothing that you see in the newspapers, and if you see anything in them that you know is true, begin to doubt it at once." Utan att helt instämma i detta kan jag i fråga om mass medias effekter i vår tid säga att även en liten tidningsnotis kan vara mera betydelsefull politiskt än 10 motioner eller 20 riksdagsanföranden, och detta oberoende av om den är sann eller falsk eller bara gäller en pseudohändelse.

– Här i riksdagen lönar det sig trots allt emellanåt att diskutera med varandra och rätta till missuppfattningar – men knappast någonsin med tidningar. De vet alltid bäst och får alltid sista ordet, det vet nog både statsministern och jag av personlig erfarenhet. I detta stycke – liksom i fråga om en del andra – har jag med åren blivit totalt illusionsfri. Det lönar sig inte

att söka *få* rätt. Man får nöja sig med att *ha* rätt. Det bästa man kan göra med felaktiga tidningsuppgifter är därför "forget about it" – glöm dem!

Statsministerns besked att man inom regeringskansliet kommer att vidtaga förändringar i det nuvarande informationssystemet, så att riksdagens företrädesrätt till sådana förslag beträffande rikets styrelse och förvaltning som det är riksdagens sak att besluta om upprätthålls, är ett ord i rättan tid. Jag fäste mig särskilt vid att statsministern använde ordet "samtidigt."

Balansen i vårt politiska system har alltför länge, och av flera skäl, förskjutits till riksdagens nackdel. Denna erfarenhet har successivt kommit mig att försöka aktivera riksdagens självkänsla. Riksdagen har sitt mandat från folket, massmedierna endast från sig själva och sina intressenter. Deras uppgift är att recensera föreställningen, inte att också försöka regissera den.

Herr talman! I vad på mig ankommer kan statsministern räkna med uppskattning av och stöd för sin här kategoriskt deklarerade policy att ge riksdagen företrädesrätten till information om regeringens förslag till riksdagen. Jag hoppas att statsministern också kan övertyga sina regeringskolleger och deras informationssekreterare om samma sak.

Anf. 3 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! De frågor som Gunnar Biörck i Värmdö har ställt till statsministern är av viss principiell betydelse. Vi får tillfälle att senare både här i kammaren och i konstitutionsutskottet återkomma till frågorna.

Det finns ingen anledning för mig att polemisera mot statsministerns sympatiska svar, men kanske kan vi resonera vidare om de principiella problemen, som gäller regeringens förhållande till den första statsmakten – jag är litet osäker, men jag förmodar att det är riksdagen – och till den tredje statsmakten, dvs. massmedierna. Som mångårig journalist och färsk riksdagsman närmar jag mig de här frågorna med en viss ambivalens.

Under första veckan av det här året cirkulerade årets viktigaste regeringsförslag runt på tidningsredaktioner, bankdirektioner, storföretag, börs och, antar jag, inom alla våra mäktiga intresseorganisationer. Det stora flertalet av riksdagens ledamöter visste inte ett dyft eller i varje fall betydligt mindre än många andra makthavare. Det är möjligen ett uttryck för riksdagens reella makt i Sverige 1986. Icke desto mindre är det otillfredsställande.

För oss riksdagsledamöter känns det dessutom en aning genant när vi kors och tvärs får frågor om budgetpropositionen och står som levande frågetecken. Från vitt skilda politiska utgångspunkter tror jag att Gunnar Biörck i Värmdö och jag förenas i en strävan att slå vakt om en viss värdighet för Sveriges riksdag. Däremot är jag inte säker på att vi är lika överens i fråga om vilken makt riksdagen bör utöva över samhällsutvecklingen.

Det finns emellertid i sammanhanget en annan mycket viktig fråga. Det handlar om journalistkårens förhållande till makten. Varje journalist har intresse av att snabbt förmedla viktiga nyheter till sina läsare. Jag tycker att landets alla journalister – om det nu finns några här, det vet jag inte – allvarligt bör fundera på om de verkligen vill åta sig tystnadsplikt i utbyte mot att långt i förväg få tillgång till för hela vårt folk utomordentligt viktiga nyheter. Det kan vara bekvämt, men det kan också principiellt vara mycket anstötligt. Sådana uppgörelser mellan journalisterna och makten, vare sig

Prot. 1985/86:76
11 februari 1986

*Om företrädesrätten till
information om rege-
ringspropositioner
m. m.*

Prot. 1985/86:76
11 februari 1986

*Om företrädesrätten till
information om regeringspropositioner
m. m.*

det är regering, riksdag, partiledare eller olika ämbetsverk, förhindrar dessutom en för varje journalist normal nyhetsjakt med fri publiceringsrätt.

Det känns i högsta grad olustigt – det vet jag själv – att som journalist sitta inne med viktiga nyheter, men i respekt för ingångna uppgörelser vara förhindrad att offentliggöra dessa nyheter. Vilken slutsats kan allmänheten komma att dra av detta förhållande mellan t. ex. regering, andra beslutande instanser och den fria pressen? Föreligger någon form av symbios?

Kanske är det då, herr talman, bättre att släppa fri en ohämmad journalistisk jakt på nyheter i regeringsförslagen. Jag tror inte att det är så svårt för journalisterna att knäcka olika nyheter i t. ex. budgetpropositionen. Men nog vore det att föredra framför att det i veckor skrivs halvkvädna ledare i tidningarna baserade på information som den almindelige läsaren inte känner till.

Det här är, det är jag helt medveten om, inte statsministerns problem. Men kanske har Olof Palme, som är intresserad av principiella, ideologiska och idépolitiska frågor, ändå funderingar kring problemet utifrån en mer allmän principiell syn på pressens förhållande till beslutsfattarna och massmediernas roll i en demokrati.

Anf. 4 Statsminister OLOF PALME:

Herr talman! Egentligen är vi alla tre ganska överens i detta fall.

Några små observationer: Att man anger publiceringsdatum på regeringsförslag, politiska tal m. m. är inte så märkvärdigt. Vi håller alla tal, och vi kanske lämnar ut manus på morgonen och håller talen på kvällen. Då har journalisterna litet tid att förbereda sig och läsa talen innan de hålls. Det stöter ingen. Det är då fråga om en mycket kort tid mellan överlämnandet av manus och publiceringen av innehållet.

Budgetpropositionen är unik så till vida att publiceringsdatumet ligger fem till sex dagar efter den dag då journalisterna har fått materialet.

Till allting finns det något slags motivering – även till det här. Budgetpropositionen är ett mycket omfattande material.

Journalister som har en ambition att motsäga den engelske medicinprofessorns uttalande vill ju göra ett kvalificerat jobb. De vill plocka ut de nyheter som är speciellt attraktiva för den egna bygden eller för den egna gruppen.

Man säger att det ligger något slags rättvisa i det faktum att även små tidningsredaktioner genom ett sådant förfarande hinner göra ett hyfsat jobb. I de fall där det ges endast ett par timmars varsel är det bara de stora rika redaktionerna som hinner bearbeta nyhetsmaterialet.

Det finns alltså en rad skäl till att man har sagt: All right, ni får så och så många dagar på er för att göra jobbet.

Detta system har hållit i många år, trots att trycket är synnerligen hårt. I år hände det mycket intressanta att en veckotidning, genom att tryckeriet fungerade ovanligt väl, råkade komma ut en dag för tidigt. Det var ungefär som de starter i Vasaloppet som jag har sett. Någon i andra eller tredje ledet sticker en minut för tidigt, och sedan sticker hela kopplet. Så blev det också med budgeten. Det räckte att en tidning i tredje ledet hade nyheten om budgetpropositionen. Då startade alla de stora kanonerna, och så var loppet i gång en dag för tidigt.

Detta visar vilket oerhört tryck det är på tidningarna, hur svårt det är att hålla inne med informationen. Man kan befara att publiceringen av budgetpropositionen kommer att bli som ett Vasalopp även i framtiden.

Det finns också risk för att vissa får rent ekonomiska fördelar genom att innehållet i budgetpropositionen sprids bland ekonomiska aktörer. En del har nyheten, andra inte.

Politiskt sett är det mycket festligt att dagarna innan budgetpropositionen presenteras läsa ledarna i tidningarna. Det är fullkomliga orgier i halvkvädna visor, och en del tidningar försöker att tidigt blockera vad som komma skall.

Nuvarande system har alltså flera nackdelar. Det är därför som jag har gett ett så positivt svar till Gunnar Biörck i Värmdö och i realiteten instämmer i mycket av det som Bo Hammar sade. Vi måste göra en ordentlig genomlysning av hela situationen. Vi kan säkerligen inte bibehålla systemet oförändrat. Men det vore oklokt av mig att nu säga hur det kommer att bli.

Det finns i detta sammanhang ett balansproblem. Å ena sidan har vi riksdagens företrädesrätt och alla de principiella problem som därav följer när det gäller den fria konkurrensen om nyheter. Å andra sidan har vi det intresse som finns för att samarbeta om att ge allmänheten, uppdragsgivaren, en så allsidig och korrekt information som möjligt. Vi får se hur frågan skall hanteras. Men detta balansproblem kommer med all sannolikhet att leda till förändringar i det nuvarande systemet i den riktning som herrarna här kräver. Detta har tjuvstarten i årets "budgetvasalopp" medfört.

Anf. 5 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Olof Palme talade om Vasaloppsstarten. Jag har själv i en motion talat om tjuvstart. Det är kanske litet extravagant att uttrycka sig på det sättet, men vi kan väl få göra det ibland, trots att det ändå handlar om rätt allvarliga saker.

Det är här inte fråga om ett vanligt idrottslopp, utan det gäller en massa människor som sitter inne med information men som inte får föra denna vidare. Det kan vara journalister eller vissa delar av riksdagsgrupperna som måste hålla tyst och inte får tjuvstarta spridandet av information. Jag tror att detta är en orimlig ordning.

Vi är överens alla tre – statsministern, Gunnar Biörck i Värmdö och jag – om riksdagens företrädesrätt, men den är inte helt okomplicerad.

Det är givetvis i sin ordning att man, som också statsministern sade, utsätter en viss publiceringstid, t. ex. kl. 11 på förmiddagen och inte kl. 9. Men vi kommer i ett helt annat läge när en mängd människor, journalister och olika beslutsfattare, under kanske en veckas tid eller längre sitter inne med avgörande information som de inte får gå ut med. Hur skall vi bedöma detta principiellt? Jag tror att vi – inte bara med tanke på riksdagens ställning utan också från allmänt demokratiska utgångspunkter, t. ex. när det gäller pressens roll i vårt samhälle – har anledning att fundera över den problematiken.

Sedan finns det andra problem. Exempelvis har vi gudskelov fortfarande, trots monopoliseringen, mängder av mindre tidningar i vårt land som har möjlighet att, som statsministern också sade, förbereda information om vad detta viktiga regeringsförslag innehåller. Det är bra. Men är det värt priset att

vi för den skull upprätthåller denna konstiga ordning och detta hemlighetsmakeri, som egentligen inte är något sådant, eftersom det är så många som vet om vad förslagen kommer att gå ut på? Är det värt att vi för den skull hamnar i dessa egendomliga situationer? Det gäller kanske i första hand för oss riksdagsledamöter, men säkert också för regeringen och, hoppas jag, för de flesta journalister som funderar över den här problematiken.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 §. Svar på interpellation 1985/86:93 om åtgärder för att trygga fisket i Östersjön

Anf. 6 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Gunhild Bolander har frågat utrikesministern om regeringen är beredd att hävda att de handlingar som fiskefartygen har i form av licenser och tillstånd att fiska i sovjetisk fiskezon också utgör en garanti för att incidenter av det slag som inträffade i december med två gotländska fiskefartyg inte upprepas. Vidare har Gunhild Bolander frågat om regeringen är beredd att medverka till att de nu drabbade fiskefartygen och deras besättningar hålls skadeslösa samt om regeringen är beredd att ta initiativ till en bättre kommunikation mellan berörda svenska myndigheter.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det ankommer på mig att besvara Gunhild Bolanders frågor.

Svenska fiskares möjligheter att bedriva fiske i den sovjetiska fiskezonen i Östersjön fastställs årligen genom bilaterala förhandlingar mellan Sverige och Sovjetunionen. Under dessa kommer parterna överens om vilka kvantiteter av olika fiskeslag som fiskare från Sverige och Sovjetunionen skall få fiska i motpartens fiskezon. Detta fiskeutbyte har ägt rum utan incidenter under en lång följd av år.

Den 13 december 1985 avvisades dock de svenska fiskefartygen Elisabeth och Poseidon under bryska former ur den sovjetiska fiskezonen när de bedrev fiske efter lax. Delar av fiskefartygens utrustning förstördes i samband med avvisningen.

Skälet till denna incident har visat sig vara militära övningar som vid den aktuella tidpunkten bedrivits av Sovjetunionen på internationellt vatten. Information om dessa övningar hade inte nått de svenska fiskefartygen. Från svensk sida har man för Sovjetunionen påtalat att i ett havsområde, som normalt är öppet för fiske och internationell sjöfart, skall det land som företar verksamhet som kan utgöra en fara för sjöfarten, t. ex. militärmanöver, enligt internationell praxis försäkra sig om att fartyg som befinner sig i området informeras och ges möjlighet att lämna området utan risk för liv och egendom. Vi har också påtalat det anmärkningsvärda i att det sovjetiska fartyg som inspekterade de båda gotländska fiskefartygen dagen före incidenten inte informerat om den förestående militärmanövern.

I samband med de fiskeförhandlingar som ägde rum i Stockholm veckan före jul, då överenskommelse nåddes om bl. a. fiskekvoter och licenser för 1986, förklarade den sovjetiske förhandlaren att incidenten skulle utredas

grundligt av Sovjetunionen samt åtgärder vidtas för att förhindra ett upprepande.

Regeringen har hos Sovjetunionen sökt kompensation för skador som de berörda fiskefartygen åsamkats i samband med avvisningen ur sovjetisk zon. Då regeringen anser att det i detta fall föreligger ömmande skäl har den beslutat att, i avvaktan på att ersättning erhålles från Sovjetunionen, i skäligen utsträckning förskottera vissa belopp som här kan bli aktuella.

På förekommen anledning har regeringen också tagit initiativ till att se över det berörda kommunikationssystemet. Vederbörande myndigheter har utarbetat förslag till förbättrade rutiner i kommunikationssystemet. Enligt den överenskommelse som träffades med Sovjetunionen den 20 december 1985 skall parterna inom 60 dagar utbyta förslag om förbättringar av rutinerna vad gäller informationen till fiskefartygen i Östersjön om bl. a. den typ av verksamhet som var bakgrunden till incidenten den 13 december. Det är regeringens övertygelse att dessa förslag kommer att avsevärt bidra till att förhindra att ytterligare incidenter inträffar.

Anf. 7 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation.

Det är nu snart två månader sedan den händelse inträffade som föranledde interpellationen. Två gotländska fiskefartyg hade på ett mycket hårdhänt sätt avvisats från den sovjetiska fiskezon där de befann sig på laxfiske. Detta inträffade trots att besättningarna på de gotländska fiskefartygen hade fullständiga handlingar och därför inte hade några betänkligheter inför sin yrkesutövning. Det måste anses som mycket otillfredsställande att en händelse som denna, med livet som insats, får ske. En sådan otrygghet är naturligtvis inte godtagbar.

Jag kan konstatera att vissa åtgärder under de här månaderna har vidtagits från de svenska myndigheternas sida. Något förvånad är jag kanske över att inte utrikesministern har ansvaret inför riksdagen i dessa frågor. Såvitt jag förstår handläggs hela denna beklagliga händelse inom utrikesdepartementet. Jag har inte sett att jordbruksdepartementet är den myndighet som förhandlar med Sovjetunionen i de här frågorna, men naturligtvis accepterar jag att jordbruksministern avgivit svaret här i dag.

Jag tycker dock att det återstår många frågetecken att rätta ut. Bland det mycket anmärkningsvärda är att vid den sovjetiska inspektion ombord på fiskefartygen som företogs dagen före avvisningen inget sades om de militära övningar som skulle vara orsaken till att de gotländska fiskefartygen blev bortkörda. Det framgår ju av svaret att regeringen har påtalat detta, och det tycker jag är bra.

En mycket viktig fråga i sammanhanget tycks vara de kommunikationssystem som vi har eller kanske *inte har*. Det är också mycket anmärkningsvärt att svenska myndigheter skyller på varandra och att ingen tar ett klart ansvar för att nödvändiga meddelanden vidarebefordras till dem det berör. Jag har i min interpellation föreslagit att Tingstäde Radio med sin placering på Gotland kunde fungera som sambandscentral för meddelanden av betydelse i sådana här sammanhang. Detta är ett förslag som tidigare har framförts från bl. a. sjöräddningen på Gotland. Det måste vara uppenbara fördelar att

Prot: 1985/86:76
11 februari 1986

*Om åtgärder för att
trygga fisket i Östersjön*

använda Tingstäde Radio med tanke på den kunskap om området och den närhet till Östersjön som då blir naturlig.

Jag vill därför fråga jordbruksministern om han är beredd att medverka till att Tingstäde Radio förses med den utrustning som krävs för att förmedla meddelanden av betydelse för såväl sjöräddningen som svenska fiskefartygs säkerhet.

Dagen efter det att jag ställde min interpellation gick Stockholm Radio ut och erbjöd sina tjänster, men jag vill ändå hävda att Tingstäde Radio har en mer strategisk placering.

För besättningarna på de båda fartygen handlar det också om förlorade fiskeredskap och uteblivna fiskefångster. Vid torsdagens regeringssammanträde beslutades att ersättning skulle utgå för de förlorade redskapen men ingenting för det förlorade fisket. Jag vill därför också fråga om regeringen är beredd att även fortsättningsvis gentemot Sovjetunionen hävda berörda besättningsars rättigheter till ersättning och i avvaktan därpå förskottera ersättning inte bara för de förlorade redskapen utan också för den förlorade fångsten. Det är nödvändigt att fiskefartygen och deras besättningar hålls skadeslösa för det som inträffat. Det kan inte anses skäligt, som anförs i interpellationssvaret, att bara ersätta fiskeredskapen.

Herr talman! Eftersom svaret inte kan anses uttömmande hoppas jag att jordbruksministern kan ge ytterligare svar på mina frågor om dels Tingstäde Radio, dels ersättningen.

Anf. 8 CARL BILDT (m):

Herr talman! Gunhild Bolander har väckt en rad viktiga och intressanta frågor i anslutning till den allvarliga incident i Östersjön som inträffade fredagen den 13 december. Jag avser således den sovjetiska bryska avvisningen av de två svenska fartygen Elisabeth och Poseidon.

Jag vill bara helt kort göra en komplettering på några punkter.

Östersjöns betydelse för Sverige är ganska uppenbar. Jag tycker att vi under de senaste åren har kunnat märka en tendens till ett allt starkare intresse för Östersjöområdet från olika parters sida. Det gäller fisket, som ju under senare år har blivit alltmer intressant. Det gäller den fria sjöfarten under en period då haven delas upp alltmer. Det gäller miljöskyddet och inte minst vår egen säkerhet och vår syn på friheten beträffande Östersjön. Man har kunnat märka ett ökat intresse, och spänningarna har ökat. Det framgår av ett antal incidenter av mer eller mindre allvarlig karaktär.

Det sovjetiska uppträdandet gentemot fartygen Elisabeth och Poseidon i nämnda konkreta fall uppfattades självfallet som allvarligt menat av de individer som berördes. De skrämdes och de orsakades skador i en sådan omfattning att de måste gottgöras. Men händelsens betydelse sträcker sig längre än så. Det handlar ju om principerna för umgänget i Östersjöområdet och de principer om havets frihet som utgör en mycket väsentlig del av Sveriges intresse i detta sammanhang.

Det är viktigt att slå fast i den här debatten – det hade kanske varit en fördel om statsrådet hade uttryckt sig något tydligare på den punkten – att fartygen Elisabeth och Poseidon hade all rätt i världen att vara där de var. Det är helt riktigt att man från sovjetisk sida hade gett skjutvarning över en radiostation.

Men inga skjutvarningar i världen kan upphäva detta med havens frihet. Inga skjutvarningar i världen kan upphäva de elementära regler vad gäller sjövätt som skall iakttas av såväl sovjetiska som svenska myndigheter – självfallet gäller det också svenska fiskare, även om det inte finns några som helst problem i det sammanhanget.

Några principfrågor har rests. För det första gäller det ersättningen. Den svenska regeringen har hos de sovjetiska myndigheterna begärt ersättning. Det tycker jag är bra. Men de sovjetiska myndigheterna har vägrat att gå med på ersättning. Det har lett till att den svenska regeringen förskotterat en del av beloppet i fråga. Det tycker jag är bra. Dessutom tycker jag att det är bra att man använder formuleringen "förskotteras". Det gäller ju pengar som Sovjetunionen skall betala. Det innebär alltså att de svenska myndigheterna måste återkomma till de sovjetiska myndigheterna i detta ärende. Det får man göra ända till dess att beloppet är betalt – inte därför att de svenska statsfinanserna står och faller i och med detta utan därför att det är oerhört viktigt att etablera en princip.

För det andra är det viktigt att markera detta med havens frihet. Det här är inte en fråga om huruvida fiskarna har lyssnat på radion eller inte. Även om de hade lyssnat på den aktuella ryska radiostationen och uppfattat skjutvarningen, utgör skjutvarningen ingen ursäkt för denna typ av agerande från den sovjetiska civila bevakningsbåtens sida. Även det bör markeras.

För det tredje gäller det den icke helt oväsentliga frågan om sjövätt. Det har ju förekommit en del mellanhavanden under det senaste året, med olika sovjetiska fartyg inblandade. En sovjetisk minsvepare t. ex. uppträdde ju vid den s. k. Orionincidenten på ett sätt som inte var förenligt med reglerna för sjövätt. Och nu gäller det alltså ett sovjetiskt bevakningsfartyg som på motsvarande sätt överträder de regler för sjövätt som bör vara självklara. Detta tycker jag att vi skall påtala.

Jag har sett i tidningarna att den sovjetiske konsulten vid ett möte i utrikesdepartementet den 31 januari förklarade att man avvisade de svenska anspråken och lade hela skulden för det inträffade på fiskarna. Jag förutsätter att sista ordet därmed icke är sagt i den här frågan.

Jag kan instämma med Gunhild Bolander i att det är litet synd att utrikesministern inte har tagit sig an att besvara denna fråga. Hela frågan om umgänget med Sovjetunionen är en utrikespolitisk fråga, och den har i allt väsentligt handlagts i utrikesdepartementet. Jag förutsätter att utrikesdepartementet återkommer till de sovjetiska myndigheterna i principfrågorna vad gäller havens frihet, i fråga om vad som faktiskt inträffade och i ersättningsfrågan, när regeringen nu har förskotterat medel – medel som rätteligen skall betalas av Sovjetunionen.

Anf. 9 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Låt mig säga att anledningen till att jag har fått uppdraget att svara beror på att vi inom jordbruksdepartementet handlägger förhållandena för fiskarna i deras näring och också i relationerna gentemot Sovjetunionen.

Jag kan på denna punkt kort och gott slå fast att den svenska regeringen hävdar dessa fiskares rätt att vara där de befann sig. Regeringen kommer också att kräva att de skall hållas skadeslösa för det inträffade.

Prot. 1985/86:76
11 februari 1986

*Om åtgärder för att
trygga fisket i Östersjön*

Fru Bolanders fråga hur detta med kommunikationerna skall arrangeras och Tingstädes roll i sammanhanget skall jag inte ge mig in på. Detta måste i första hand myndigheterna diskutera, och vi får se vilka förslag till lösningar som kommer fram. Det ligger alltså inte inom ramen för mitt departement att diskutera hur den frågan slutgiltigt skall hanteras.

Anf. 10 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Låt mig i alla fall få skicka med förslaget om Tingstäde Radio som en lämplig samarbetscentral, eftersom det tidigare har diskuterats bl. a. från sjöräddningssynpunkt. Jag tycker därför att förslaget kan få finnas med i dessa diskussioner.

Anf. 11 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det var en viktig fråga som Gunhild Bolander ställde och som jordbruksministern inte gav svar på. Jag tycker emellertid att det är mycket angeläget att den tas upp, och det är frågan om omfattningen av de skador som regeringen är beredd att förskottera viss ersättning för. För de berörda fiskarna är nämligen förlusten av redskap bara en del av skadan. Förlusten av fiskefångst är en i princip lika viktig del. Därför vill jag vädja till regeringen att vara beredd att också förskottera ersättning för de förlusterna. Det är mycket viktigt att regeringen i sina förhandlingar med Sovjetunionen hävdar kravet på ersättning också för förlorat fiske. Det är en sak som är mycket väsentlig.

Det är dessutom nödvändigt att regeringen skapar tillräckliga garantier för att svenska fiskare i framtiden skall kunna bedriva fiske i sovjetisk fiskezon i full trygghet. Det handlar dels om att förbättra kommunikationerna, som Gunhild Bolander har framhållit, men dels också om att få tillräckliga garantier från Sovjetunionen för att denna typ av avvisingar inte skall förekomma i framtiden.

När man från sovjetisk sida gör gällande att skulden skulle vara fiskarnas är det mycket illavarslande. Fiskarna hade, precis som Carl Bildt nämnde, all rätt att uppehålla sig i detta område. Sovjetunionen har egentligen inga juridiska möjligheter att avhysa dem från internationellt vatten – det är en sovjetisk fiskezon men i övrigt internationellt vatten. Vi måste alltså få garantier från Sovjetunionen om att man uppför sig korrekt mot svenska fiskare som fiskar på internationellt vatten, om det än är sovjetisk fiskezon. För närvarande finns det bland svenska fiskare en betydande oro för att denna typ av incidenter skall upprepas, kanske med ännu värre utgång än i detta fall.

Anf. 12 CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag kan omedelbart ansluta till vad Pär Granstedt sade. Denna oro finns utan tvivel, och den är delvis en konsekvens av att detta inte är den enda incident av denna natur som vi har haft i Östersjöområdet. Vi har där uppfattat vad vi kan beskriva som en brist på elementärt sjövätt från sovjetisk sida. Förklaringen kan vara enkel i varje enskilda fall. Det kan vara en alltför ambitiös befälhavare, en kommandant som går för långt, men det

är ett mönster i dessa enskildheter som måste leda till en mycket bestämd svensk reaktion.

Jag tycker att det är bra att jordbruksministern nu entydigt säger att fiskarna hade rätt att uppehålla sig i det här området. Det fanns i massmediakommentarerna från myndigheternas sida under dagarna omedelbart efter händelsen en viss tendens att säga att detta var fiskarnas fel som inte hade lyssnat på radio eller att det var någon svensk radiostation som hade uppfattat meddelandet och inte vidarebefordrat det. Detta är, oavsett vad som har inträffat, ingen ursäkt för det sovjetiska agerandet. Hur mycket fiskarna än hade lyssnat på radio och hur mycket svenska radiostationer än hade vidarebefordrat meddelandet, hade detta inte ett uns förändrat rättsläget eller förändrat det som är fel i det sovjetiska agerandet.

Får jag sedan bara till jordbruksministern, som representerar regeringen, ställa den naturliga och självklara frågan: I vilka former kommer regeringen att påtala att man inte uppfattade det sovjetiska svar som vi fick den 31 januari som tillfredsställande och att vi gärna vill ha en fortsatt utredning och därmed ett klarläggande från sovjetisk sida av de regler som skall gälla framgent? Jag vill också fråga i vilka former man i det sammanhanget kommer att fortsätta att ta upp ersättningsanspråken; icke primärt från fiskarnas sida, det vill jag understryka, utan från svensk sida. För det är en nationell fråga att hävda våra rättigheter i det här området.

Anf. 13 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Det borde räcka även för herr Granstedts behov att jag konstaterar att den svenska regeringen har hävdat fiskarnas rätt och hävdar att de skall hållas skadeslösa. Att vi sedan inte här i riksdagen kan diskutera ersättningsbeloppens storlek föreställer jag mig att kanske också herr Granstedt förstår. Det kan finnas komplikationer i den här frågan som är olämpliga att diskutera nu, under pågående förhandlingar.

När det gäller den fråga som Carl Bildt ställt vill jag framhålla att det självklart är på utrikesdepartementet som man funderar på hur den fortsatta kontakten skall hanteras. Det är alltså inte min uppgift här i dag att, med anledning av den interpellation som Gunhild Bolander ställt, ge besked å utrikesministerns vägnar om hur den fortsatta hanteringen skall utformas.

Anf. 14 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! När det gäller ersättningens omfattning har jag inte nämnt några belopp i kammaren och jag har inte tänkt föreslå något slags förhandlingar i kammaren om den saken. Vad jag däremot har framhållit, vilket Gunhild Bolander tog upp redan i sitt första anförande, är vikten av att fiskarna garanteras ersättning, inte bara för förlorade redskap utan också för förlorat fiske. Jag vill i det sammanhanget betona att de svenska fiskarnas möjligheter att få ersättning inte får vara beroende av den svenska regeringens framgång i sina förhandlingar med Sovjetunionen.

Det är mycket värdefullt att regeringen har beslutat att förskottera ersättningsbelopp till fiskarna. Det ser jag som ett erkännande av principen att fiskarna under alla omständigheter måste hållas skadeslösa. Att sedan driva på för att få Sovjetunionen att betala är framför allt regeringens ansvar.

Prot. 1985/86:76
11 februari 1986

Om kostnadsfördelningen mellan staten och jordbruksnäringen beträffande spannmålsöverskottet

Mot den bakgrunden är det angeläget att det i förskotteringen också ingår ersättning för förlorat fiske. Sedan överlåter jag med varm hand åt de förhandlande att diskutera de exakta belopp som krävs. Huvudsaken är att fiskarna garanteras full ersättning.

Den andra frågan, hur man inför Sovjetunionen markerar att vi inte godtar det svar som har lämnats, handlar inte bara om diplomatiska finesser. För de berörda fiskarna handlar det i grunden om att få garantier för att inte den här typen av incidenter upprepas. Och eftersom det nu är jordbruksministern som har ansvaret för svenska fiskares arbetsvillkor, borde det i allra högsta grad också vara i jordbruksministerns intresse att se till att vi avkräver Sovjetunionen sådana garantier att inte svenska fiskare, varje gång de uppehåller sig i sovjetisk fiskezon, riskerar att råka ut för denna typ av piratdåd, som jag är frestad att närmast kalla det.

Tredje vice talmannen anmälde att Carl Bildt anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 15 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Självfallet förutsätter den svenska regeringen – och gör det klart i sina underhandlingar med Sovjetunionen – att incidenter av det här slaget icke får upprepas.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1985/86:105 om kostnadsfördelningen mellan staten och jordbruksnäringen beträffande spannmålsöverskottet

Anf. 16 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Arne Andersson i Ljung har frågat mig om jag är beredd att korrigera den tolkning av riksdagsbeslutet som gjorts i departementet beträffande kostnadsfördelningen mellan staten och näringen i fråga om överskottsarealens kostnader och om jag i annat fall kan redogöra för orsaken till att riksdagens beslut har frångåtts.

I propositionen 1984/85:166 om livsmedelspolitiken anförde jag:

”Samhället bör ta ett delansvar för överskottsarealens kostnader. Andelen för samhället bör vara 40 %, medan näringen svarar för 60 %, räknat vid normalskörd. Samhällets kostnader beräknas första året bli 160 milj. kr. för att därefter minska. En uppskattning av kostnaderna beräknas för en femårsperiod till 600 milj. kr.”

Jordbruksutskottet uttalade i betänkande 1984/85:33:

”Det förslag till fördelning av ansvaret för överskottsarealens kostnader mellan samhället och näringen som läggs fram i propositionen finner utskottet för sin del väl avvägt och kan därför biträda detsamma. Andelen för samhället bör sålunda vara 40 % medan näringen svarar för 60 %. Utskottet har heller ingen erinran mot de i propositionen gjorda kostnadsberäkningarna i sammanhanget.”

I enlighet med riksdagens beslut har regeringen bemyndigat statens

jordbruksnämnd att under budgetåret 1985/86 disponera 160 milj. kr. av budgetmedel för samhällets andel av överskottsarealens kostnader.

Regeringen gav samtidigt statens jordbruksnämnd i uppdrag att särskilt följa utvecklingen av spannmålsregleringens ekonomi under regleringsåret 1985/86 och hålla regeringen underrättad härom.

Regeringen har som synes inte frångått riksdagens beslut. Någon anledning att korrigera regeringsbeslutet finns därför inte.

Anf. 17 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation. Svaret är från flera utgångspunkter utomordentligt otillfredsställande. Det lägger i dagen en tennsoldatsaktig attityd i förhållande till det problem som man utanför jordbruksdepartementet inte har den minsta svårighet att tolka på ett helt annat sätt.

Då vi under hösten kunde förstå att en annorlunda syn var på väg att vinna intrång i jordbruksdepartementet, trodde vi att detta kunde bero på ett missförstånd. Det har nu framgått mera klart att jordbruksministern har beslutat sig för att frångå riksdagsbeslutet om 40:60-regeln för statens resp. näringsens kostnader för spannmålsexporten. Sista ordet i denna fråga kommer självfallet inte att vara sagt med detta. Däremot framstår jordbruksministerns och departementets lösning av frågan mera som ett uttryck för den ovilja eller den relativt negativa attityd till svenskt jordbruk som jordbruksministern i andra sammanhang också gett uttryck för.

Låt mig påminna om hur beräkningen på sin tid kom till i livsmedelskommittén. Vi redogjorde i och för sig för denna beräkning vid förra veckans allmänpolitiska debatt. Men då var jordbruksministern på resa, och även andra socialdemokrater var tydligen förhindrade att delta i debatten här i kammaren. Därför upprepar jag nu detta. Den beräkning som livsmedelskommittén gjorde för 1,5–2 år sedan byggde på det förhållandet att vi hade ett spannmålsöverskott på kanske 0,9 miljoner ton. Vidare fanns det en differens mellan svenskt inlösenpris och världsmarknadspriset i storleksordningen 40 öre. Det räkneexempel som vi då upprättade gav vid handen att kostnaderna för spannmålsöverskottet var ca 400 milj. kr. och att statens andel med tillämpning av 40:60-regeln skulle vara 160 miljoner.

Jag vill bestämt göra gällande att räkneexemplet när det gjordes var korrekt. Förutsättningarna har därefter på ett helt avgörande sätt förändrats. Således är det genomsnittliga spannmålsöverskottet nu ca 200 000 ton större, dvs. i runda tal 1,1 miljoner ton. Den kraftiga ökningen beror i mycket hög grad på 1984 års stora, för att inte säga fina, spannmålsskörd i Sverige.

Den mest dramatiska förändringen när det gäller kostnadsberäkningen är emellertid att skillnaden mellan världsmarknadspris och svenskt inlösenpris nu är ca 80 öre i stället för de 40 öre som gällde när vår beräkning gjordes. Ett nytt överslag ger alltså vid handen att kostnaderna för spannmålsexporten har mer än fördubblats. Detta kan man väl i jordbruksdepartementet rimligen inte helt bortse ifrån?

Jag utgår emellertid från att jordbruksministern, alldeles oberoende av vilken tolkning man nu gör, under ett ögonblick i den här debatten kan tänka sig att samma tolkning skall gälla för staten som för näringen. Om

Om kostnadsfördelningen mellan staten och jordbruksnäringen beträffande spannmålsöverskottet

Prot. 1985/86:76
11 februari 1986

Om kostnadsfördelningen mellan staten och jordbruksnäringen beträffande spannmålsöverskottet

Jordbruksministerns tolkning för en stund tillåts gälla, går den här ekvationen inte ihop. Har staten för sin del funnit sig vara nöjd med att betala 160 milj. kr., ankommer det enligt samma regel rimligen inte på jordbruket att betala mer än 240 miljoner. Jag vill fråga Svante Lundkvist: Vem skall betala den brist om 400–500 milj. kr. som därmed uppstår i spannmålskassan? Det är närmast generande att ställa denna fråga, eftersom svaret ju är alldeles självklart för alla utom för jordbruksministern och hans rådgivare. Riksdagens beslut innebar att de två parterna tillsammans på ett visst sätt skulle dela på hela exportkostnaden. Detta liksom andra fakta i målet, såsom de många turerna om procentandelar när beslutet för cirka ett år sedan fattades i riksdagen, ger vid handen att någonting annat än procentandelar aldrig har gällt. Jordbruksutskottets skrivning ger heller inte stöd för någonting annat.

Jordbruksministern har med detta sitt synnerligen märkliga agerande definitivt ställt både sin egen person och sitt departement ordentligt ut i vinterkylan. Det är en öppen inbjudan till svekdebatt. Inom svensk jordbruk är man mycket besviken och på sina håll rasande över detta, som man tycker, ohederliga agerande från jordbruksdepartementets sida. Vi som har agerat har gjort det som vänner av svenskt jordbruk, och vi känner naturligtvis samma besvikelse. Men vi agerar också från en annan utgångspunkt, nämligen den häpnadsväckande nonchalansen gentemot riksdagens beslut.

Under handläggningens gång har det varken i utredningen, inom utskottet eller vid behandlingen i riksdagen ifrågasatts att parternas andel skulle vara annan än just den aktuella. Det för mig fram till att det när det gäller den tolkningstvist som nu pågår bara är en av oss, nämligen jag själv, som varit med hela tiden. Och jag tar mig friheten att hålla fast vid den tolkning som jag och jordbruksministerns partivänner har gjort. Jag har pretentionen att den tolkningen faktiskt skall gälla. Jordbruksministern har nu, så att säga några minuter före tolv, möjlighet att säga att han avser att rätta till sin tolkning. Om inte, ber jag att jordbruksministern berättar för oss vem som skall betala den brist som uppstår.

Anf. 18 BENGT ROSÉN (fp):

Herr talman! För människor som i sitt dagliga arbete har kontakt med lantbrukare har det inte varit svårt att märka hur pessimismen ökat under 1980-talet. Den förda jordbrukspolitiken har ställt stora krav på produktivtetsökning. Ett av huvudmålen för jordbruket är att ge konsumenterna livsmedel av god kvalitet till rimliga priser. Detta har tillsammans med kravet på ökad effektivitet lett fram till ett lantbruk med ökande insatser av handelsgödsel och växtskyddsmedel och till en storskalig animalieproduktion där det onekligen finns vissa inslag av djurhållning som innebär att djurens naturliga beteende hämmas. Trots denna inriktning har ekonomin stadigt försämrats för vårt lantbruk.

Vi har under det senaste året haft en intensiv massmediadebatt om moderna produktionsmetoder inom lantbruket där sakliga inlägg blandats med osakliga påhopp som bönderna i stort sett ensamma fått ta emot, utan att andra grupper som är insatta i jordbrukets förutsättningar inskridit till försvar. Det är inte förvånande att hela näringen i dag präglas av uppgivenhet.

Massmedia har en oerhört stor genomslagskraft. När det basuneras ut att våra livsmedel är av dålig kvalitet, trots att all objektiv provtagning visar att den är överlägsen kvaliteten på livsmedel som importeras, eller att konsumentpriserna är för höga – utan att det framhålls att matmomsen är större än ersättningen till bönderna – så tror människor att bönder i allmänhet missköter sig. Som liberal vill jag naturligtvis inte strypa massmediadebatten men jag tror att det är nödvändigt att alla vi som varit med om att utforma den jordbrukspolitik som angett ramarna för böndernas verksamhet ställer upp till deras försvar.

Den fråga som Arne Andersson i Ljung tar upp i sin interpellation belyser att regeringspartiet nu inte endast förhåller sig passivt till jordbrukets svåra ekonomiska situation utan också försöker skära ned det stöd som riksdagen tidigare beslutat om. Jag skall inte upprepa de argument som Arne Andersson framfört. Låt mig endast konstatera att det är helt ologiskt att i riksdagsbeslut nämna siffran 40 % om beslutet avser 160 milj. kr.

När jordbrukspolitiken var uppe under den allmänpolitiska debatten försökte jag redovisa den positiva syn som folkpartiet har på jordbruket och motivet till att samhället bör ta ett delansvar för överskottsarealen. Eftersom jordbruksministern då inte var närvarande vill jag upprepa några av synpunkterna.

Det pågår ju en intensiv forskning för att utveckla ny produktion med överskottsarealen som bas. Denna forskning kan leda till genombrott under den närmaste femårsperioden, och därför råder det, som jag uppfattat saken, politisk enighet om att det för närvarande inte finns skäl till en brett upplagd skogsplantering på åkerjorden.

Dessutom förhåller det sig väl så att svenska folket vill behålla de öppna landskapen, som har stor betydelse för folksjälen. De läkande och stimulerande miljöer som öppna landskap, skogar och vattendrag erbjuder är omistliga för stressade nutidsmänniskor.

Turismen ökar och bedöms få mycket stor betydelse för vårt land i framtiden. Vår vackra natur och vårt välskötta kulturlandskap är en grundförutsättning för turistnäringen. Bönderna gör alltså en betydelsefull landskapsvårdande insats och tillför på många sätt samhället livskvaliteter som i nuvarande läge väl motiverar det 40-procentiga stödet.

Jag vill, herr talman, avsluta mitt inlägg med en varning för att det kan gå med vår jordbruksnäring som med jordbruket i de socialistiska staterna, om vi inte återskapar de ekonomiska förutsättningarna och framtidstron. De socialistiska partierna har i regel inte räknat bönderna som en intressant väljargrupp. I öststaterna har kommunismen berövat bönderna möjligheten och motivationen att producera, och det har lett till en besvärande livsmedelsbrist. De länder som tidigare hade stora överskott och kallades Europas kornbodlar förmår i dag inte försörja sin befolkning. Det är inte, som Pravda uppger, vädret som varje år gör att Sovjet måste importera livsmedel – det är systemet. Jag hävdar inte, herr talman, att samma situation kommer att drabba Sverige, men vi bör vara uppmärksamma på vart vi är på väg. Vi har ett beredskapsmål att uppfylla.

Till sist en fråga till jordbruksministern:

Lantbrukarkonkurserna ökade från 1984 till 1985 med ca 40 %. Har man

på jordbruksdepartementet gjort någon beräkning av hur mycket konkurserna ytterligare kommer att öka om regeringen med vpk:s hjälp får igenom sin sänkning av bidraget till spannmålexporten?

Anf. 19 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Egentligen tycker jag att det är deprimerande att vi skall behöva stå här och diskutera vad riksdagen egentligen avsåg när den förra våren fattade beslut om statens och näringens ansvar för spannmålsöverskottet. Det är deprimerande därför att de människor som berörs rimligtvis bör kunna veta vad riksdagen har fattat för beslut. Det är deprimerande också därför att det sätt på vilket jordbruksdepartementet vill hantera denna fråga skapar stora problem för näringen.

Under hela tiden som vi diskuterat denna fråga – från det att livsmedelskommittén lade fram sitt förslag och hade konstruerat systemet med en viss procentandel för näringen och en viss procentandel för staten samt gjorde en beräkning för att illustrera vad man egentligen avsåg och visade hur man tänkte sig att tekniken skulle fungera – har vi blivit försäkrade om att vi inte skall fästa någon större vikt vid dessa beräkningar utan att det är procentsatserna som skall vara avgörande. Dessa beräkningar gjordes bara för att man pedagogiskt skulle kunna visa vad man egentligen avsåg. Nu har det blivit precis tvärtom. Nu betyder inte procentsatserna så mycket, utan nu är det de framräknade krontalen som är avgörande. Det tycker jag är litet synd.

Som Arne Andersson i Ljung sade kan ingen som försöker tolka detta komma till någon annan slutsats än att staten skall stå för 40 % och jordbruket för 60 %. Nu delar jag inte uppfattningen att det bör vara på sättet – bakom detta beslut står socialdemokraterna och vpk. Vad jag ser finns det ingen vpk-are i kammaren som kan ställa sig upp och försvara denna ordning. Men jag måste säga att det är märkligt om man stillatigande kan iakttä att tolkningen blir denna. Man måste rimligtvis känna sig ganska lurad.

Arne Andersson i Ljung var inne på den centrala frågan: Om 40 % är 160 milj. kr., då måste 60 % vara 240 milj. kr. Tillsammans blir detta 400 milj. kr. Det underskott som vi har för det aktuella året är 800 milj. kr. Vem skall betala resten? Vem skall betala de 400 milj. kr. som inte täcks in av överenskommelsen? Det skulle vara intressant att få en redogörelse från jordbruksministern av hur den saken skall klaras.

Anf. 20 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Arne Andersson i Ljung deltog själv, som han här har sagt, i livsmedelskommitténs arbete och yet sålunda vad avsikten var med statens delansvar när det gäller kostnaderna för spannmålsöverskottet, nämligen att under en övergångstid underlätta anpassningen till en nivå på spannmålsodlingen som bättre svarar mot den efterfrågan som skall tillgodoses. Det slogs fast såväl av livsmedelskommittén som i propositionen och i riksdagsbeslutet, att det i första hand ankommer på jordbruket att aktivt arbeta för att anpassningsåtgärderna på vegetabilieområdet leder fram till att samhällets delansvar i finansieringen av överskottsproduktionen kan upphöra och att en utvärdering av anpassningsåtgärderna skall ske efter femårsperiodens slut,

varvid en bedömning görs om uppställda anpassningsmål uppnåtts också beträffande kostnadsansvaret.

Bakom denna skrivning i livsmedelskommittén stod moderata samlingspartiet, folkpartiet och socialdemokraterna, alltså livsmedelskommitténs majoritet. Jag var noga med att exakt citera skrivningen i propositionen för att inga missförstånd skulle uppstå vid tolkningen. Utskottet och sålunda även riksdagen godtog propositionens förslag och hade inga erinringar mot de gjorda kostnadsberäkningarna, som utgick från att anpassningen skulle ske gradvis, med 160 milj. kr. angivna som kostnader för det första året och därefter en nedtrappning under de påföljande fyra åren inom ramen för hela den beräknade kostnaden för femårsperioden på 600 milj. kr.

Motiveringen för denna uppläggning var att man inte kunde begära att jordbruket skulle kunna genomföra anpassningen omedelbart, utan att det behövdes en övergångstid, under vilken samhället med detta riksdagsbeslut bättre preciserade sin medverkan för att underlätta omställningen än som skedde i 1977 års beslut.

Nu tycks Arne Andersson, och flera med honom, mena att oberoende av hur årskostnaderna uppstår för spannmålsöverskottet skall staten gå in och betala 40 % av dessa kostnader. Menar Arne Andersson att om överskottsproduktionen fortsätter att öka, skall staten bara betala? Menar Arne Andersson att staten skall betala 40 % också av den kostnad som täcks av förmalningsavgifterna?

Vad kommer detta i så fall att innebära för våra möjligheter att uppnå den balans i produktionen som vi alla anser vara eftersträvansvärd och som kräver jordbrukets aktiva medverkan – inte bara att staten skjuter till pengar för att bibehålla nuvarande olönsamma produktionsinriktning?

Regeringen har för innevarande budgetår icke stöd för att utbetala någon annan summa än den för riksdagen redovisade och av riksdagen godtagna kostnaden, 160 milj. kr. Arne Anderssons uppfattning, att staten oberoende av hur årskostnaderna för spannmålsöverskottet uppstår skall betala 40 % av dessa, har enligt regeringens mening inte stöd i riksdagens beslut. Riksdagen godtog de kostnadsberäkningar som hade gjorts i propositionen, och dessa kostnadsberäkningar grundade sig icke på den ståndpunkt Arne Andersson nu intar. Arne Andersson har motionerat på denna punkt. Diskussionen om hur det i fortsättningen bör vara får riksdagen ta när dessa motioner behandlas.

När man talar om att den socialdemokratiska regeringen sviker jordbruket, så vill jag säga att det ju faktiskt är så, att jordbruket först nu har fått pengar på bordet då det gäller statens medansvar för spannmålsöverskottet. Staten har engagerat sig för en kostnad, beräknad till 600 milj. kr. under en femårsperiod. Dessutom har, till skillnad mot vad som tidigare var fallet, jordbruket fått hemmamarknadpriser på utfästelsekvantiteterna i biståndsverksamheten. Det beräknas i år tillföra jordbruket ytterligare 68 milj. kr. Lägg därtill de övriga åtgärder som samhället satt in för att ge stöd åt de jordbrukare som for särskilt illa under de borgerliga åren, Norrlandsstödet uppräknat med 26 % och 40 milj. kr. till jordbrukare i akuta svårigheter, insatserna för att motverka negativa effekter på grund av besvärigheterna vid sådd och skörd i vissa delar av landet.

Prot. 1985/86:76
11 februari 1986

Om kostnadsfördelningen mellan staten och jordbruksnäringen beträffande spannmålsöverskottet

Prot. 1985/86:76
11 februari 1986

Om kostnadsfördelningen mellan staten och jordbruksnäringen beträffande spannmålsöverskottet

Beskyllningen för svek mot näringen saknar grund. Och de antydningar som Bengt Rosén gjorde, när han började göra jämförelser med öststaterna i det här sammanhanget, är ju ändå rätt horribla. En stor insats som den socialdemokratiska regeringen gör till gagn för jordbruket är icke minst att vi försöker få Sveriges ekonomi på fötter. Ingenting kan vara till större gagn för jordbruksnäringen än att vi får en situation där vi kan minska räntekostnaderna. Ingenting kan heller vara bättre än att vi i samband härmed också kommer till rätta med överskottsproduktionen. Detta är de två största och besvärligaste faktorerna när det gäller att på nytt få lönsamhet inom näringen. Vi måste försöka att hjälpas åt i bägge dessa avseenden, om det skall gå bra för näringen i fortsättningen.

Anf. 21 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Tillåt mig, herr jordbruksminister, att lätta upp den bedrövliga stämningen här med att erinra om att när vi bestämde oss för 40:60-regeln var det därför att vi just hade erfarit att 1977 års beslut var krångligt att tolka. Vi ville hitta på någonting som var enkelt och som inte kunde missförstås. Jag säger som Lennart Brunander att det är bedrövligt att behöva ha en debatt också om detta.

Sedan vill jag gärna säga till jordbruksministern att han inte skall krångla till det hela och inbilla sig att vi som lyssnar inte begriper frågan. Det går inte att säga: Skall vi betala förmalningsavgiften eller inte? Vad är förmalningsavgift för någonting? Jo, det är en avgift som jordbruket självt betalar på den spannmål som går in i produktionen, en avgift som successivt höjs för att man i någon mån skall kunna minska klyftan. Förmalningsavgiften är med andra ord en produkt av det stora gapet, den kan inte ställas mot någonting annat i denna fråga. Följaktligen blir mitt svar: Ja, jordbruksministern, vi skall täcka hela kostnaden till den procentandel som riksdagen beslutade om. Precis som jordbruksministern sade skall vi vara aktsamma om statens ekonomi, men vi skall inte rädda statens ekonomi med att frångå riksdagsbeslut. Gör vi det tär vi på förtroendekapitalet på ett sätt som ingen har råd med. Detta är utomordentligt allvarligt. Vårt parti har i vår gnetat för att få fram ett riktigt stramt budgetalternativ och reserverat pengar för detta ändamål. Jag trodde att jordbruksministern var en så stark man inom regeringen att han stod för de beslut som vi fattat. Jag har alltså personligen diskuterat fram de här förslagen med jordbruksministerns partivänner. Jag vet vad vi står för. Vi är lika indignerade över den tolkning som jordbruksministern nu försöker försvara.

Beträffande nedtrappningen övergångsvis vill jag gärna göra samma beklännelse som förra veckan: det var väl kanske litet naivt att tro att en anpassning av svenskt jordbruk till en situation där vi bättre nyttjar jorden, med en minskning av kostnaderna för exporten, kan ske på fem år. Jag sade förra onsdagen att det väl hade varit rimligare att tro att vi hade kunnat klara det på tio år. Jag håller med om att anpassningsperioden fem år är för kort. Men även jordbruksministern borde kunna förstå detta. Det är ett centralt intresse för Sverige. Alla riksdagens fem partier har för övrigt tagit ställning för ett bibehållande av åkermarken. Här är det fråga om en konsekvens av detta ställningstagande. Kan vi inte denna tisdagseftermiddag innan vi skiljs

vara överens om att vi står vid våra åtaganden? Det vore ett löfte till svenskt jordbruk som svenskt jordbruk egentligen är värt att få.

Anf. 22 BENGT ROSEN (fp):

Herr talman! Jag var försiktig när jag nämnde utvecklingen i öststaterna, eftersom jag inte ville helt och hållet koppla ihop det exemplet med våra förhållanden. Regeringen har enligt min bestämda uppfattning på ett föredömligt sätt gjort en kursändring när det gäller näringslivet, så att t. ex. företagens lönsamhet har ökat, vilket i sin tur medfört ökad framtidstro, mer investeringar och sysselsättningsmöjligheter. Men man har inte till fullo insett vad som håller på att hända inom lantbruket. Jag har en känsla av att medan vi håller på att få våra stora budgetunderskott under kontroll håller jordbruket på att förblöda.

Jag har frågat mig i en del sammanhang varför regeringen har så svårt att upptäcka den allvarliga situation som jordbruket befinner sig i. En förklaring som jag framfört kan vara att man bara ser de stora företag som en del bönder har byggt upp och därför inte förstår hur besvärligt det är för den enskilde bonden. Det förhåller sig så, som jag påpekade, att konkurserna ökar. Lantbrukarna har som egenföretagare möjlighet att till en viss gräns skjuta förlusterna framför sig, men det finns en stor risk att om inte lantbruket får bättre lönsamhet, kan vi få ett kraftigt ökat antal konkurser under 1986.

Jag menar att samhället har stor anledning, som jag tidigare redovisade, att ta ett delansvar för spannmålsöverskottet, så att vi förhoppningsvis kan få andra möjligheter att tillvarata den åkerareal som vi enligt vårt beredskapsmål nu har för mycket av. Jag väddar till jordbruksministern, som de andra borgerliga företrädarna i debatten gjort, att ompröva beslutet och ta det ansvar som det tidigare här i riksdagen beslutats om när det gäller spannmålsöverskottet för 1985 års skörd.

Anf. 23 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Inte blev man så förfärligt mycket klokare av det kompletterande svar som jordbruksministern gav. De frågor vi ställde blev egentligen inte besvarade.

Man har preciserat statens andel, eller hur man nu vill uttrycka det, till 40 %. Men dessa 40 % kan inte alltid vara samma summa oavsett vad som händer runt omkring oss. Om nu spannmålsöverskottet har ett visst omfång och priset på utlandsmarknaden går ner, då ökar kostnaderna för att bli av med överskottet. Det här är någonting som jordbruket inte kan rå för. Men staten bör då ta sitt procentuella ansvar. Om man nu inte vill räkna i procent utan i kronor – varför har man då preciserat det hela till 40 %, såsom livsmedelskommittén gjort? 40 % måste vara det övergripande målet, och 160 milj. kr. är bara en beräkningskonstruktion, som jag sade tidigare, för att vi skulle begripa hur man har räknat.

Sedan säger jordbruksministern i sin replik att jordbruket skall anpassa sig och att det i första hand ligger på jordbruket att göra det. Men första året kan man ju inte anpassa sig till någon nivå, utan då måste ju gälla det som beslutats. Därefter har riksdag och regering gett jordbruket uppgiften att anpassa sig. Men det kan alltså inte gälla första året.

Prot. 1985/86:76
11 februari 1986

Om kostnadsfördelningen mellan staten och jordbruksnäringen beträffande spannmålsöverskottet

Vi har naturligtvis förståelse för att man måste rätta till ekonomin. Alla partier är ju överens om det. Men det kan man inte göra genom att hålla igen jordbruket, för jordbruket bidrar för sin del till att förbättra näringsliv och ekonomi i Sverige. Därför är det viktigt att man ser till att också jordbruket har rimliga ekonomiska förhållanden.

Jordbruksministern har inte alls besvarat frågan hur de resterande 400 miljonerna skall betalas. Jag vädjar till jordbruksministern att han tar upp frågan.

Anf. 24 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Det var ett intressant besked som Arne Andersson i Ljung gav i detta sammanhang. Förhållandet är alltså det att 160 milj. kr. i enlighet med riksdagens uttalande betalats in i spannmålskassan. Dessa 160 milj. kr. har man kalkylerat med när man fastställt spannmålspriset för det här året. Nu säger Arne Andersson att staten enligt hans mening självfallet skall ersätta de kostnader som nu täcks av de andra intäkterna, dvs. förmalningsavgifter o. d. Nu skall alltså staten gå in och i efterhand täcka de här kostnaderna med statsmedel, det är Arne Anderssons uppfattning om hur det beslut vi fattade i våras skall finansieras och hanteras. Arne Andersson säger själv i sin interpellation:

”Det framgår helt klart i utredningens betänkande att huvudprincipen för fördelning av kostnadsansvaret är procentfördelningen 40 resp. 60 av en genomsnittlig årskostnad.”

Lennart Brunander är också inne på det resonemanget. Hur kan Arne Andersson och Lennart Brunander på grundval av förändringar under ett år komma fram till en bedömning av den genomsnittliga årskostnaden under en period framåt i tiden? Det är också en fråga, som det skulle vara intressant att få svar på.

Bengt Rosén kommer in på frågan om vi har ”upptäckt” situationen för jordbruksnäringen. Jag redovisade vilka insatser som har gjorts från den här regeringens sida för att försöka rätta upp landets ekonomi, och jordbruksnäringens ekonomi med den, samt de speciella insatser vi har gjort när det gäller just jordbruksnäringen.

När vi förra våren tog fram pengar för att klara de värst utsatta jordbrukarnas problem, då sade Arne Andersson att vi bollade med miljoner som man inte hade tillgång till. Nu har tydligen Arne Andersson, och likaså Bengt Rosén som heller inte anslöt sig till de insatserna, pengar till åtgärder utöver vad riksdagen då uttalade sig för. Den gången gällde det de sämst ställda.

Bengt Rosén frågar om vi följer med vad som händer på konkurssidan. Jag konstaterar att lantbruksstyrelsen hela tiden har haft detta som specialuppdrag. Vi har eftersträvat att göra de insatser vi kan göra inom ramen för våra begränsade statliga medel – i första hand så att vi hjälper de sämst ställda. Det kommer vi att fortsätta med. I den mån man går ifrån vad vi hitintills har varit överens om för att mera generellt kunna dela ut pengar den väg som vi nu diskuterar, begränsar vi ju utrymmet för att göra just de insatser som det verkar som om Bengt Rosén inser att vi borde eftersträva att göra.

Så är läget.

Anf. 25 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jordbruksministerns attityd att avkräva oss en del svar vittnar om att det inte är något misstag som har begåtts utan en övervägd – förhoppningsvis noga övervägd – handling att frångå riksdagsbeslutet. Detta skall vi sannerligen hålla jordbruksministern räkning för ett tag framöver, för detta kommer verkligen att ge en hel del andra aspekter på regeringsmaktens utövning.

Om jordbruksministern nu vidhåller det han säger, så skulle det pigga upp debatten avsevärt om han berättade varifrån de pengar skall tas som nu fattas genom den tillämpning av riksdagsbeslutet som sker inom jordbruksdepartementet. Det svaret återstår.

Kan jordbruksministern för övrigt ge en rimlig förklaring till varför det i riksdagsbeslutet över huvud taget talas om att parternas andel skall beräknas efter normalskörd? Och varför talar vi om procentandelar, om det inte är meningen att beräkningen faktiskt skall göras på det sättet utan man helt enkelt skall bestämma ett belopp?

Det finns ingen logik i ert sätt att hantera detta. Det är ett skamgrepp om svenskt jordbruk. Det blir en runa över vad man kan ta sig till om man är pressad.

Vi bollar inte med miljonerna, jordbruksministern – får jag påkalla uppmärksamheten ett ögonblick. Stå inte i talarstolen och säg att vi bollar med miljonerna, när vi bara fullföljer riksdagens beslut! Vi hade en snävare budget än den som jordbruksministerns parti står för, men vi har likväl ansett oss vara tvingade att ha råd med det beslut som vi stod bakom.

Jag vill gärna säga att vi stod bakom en omvänd 40:60-fördelning när beslutet fattades, vilket irriterade jordbruksministern en aning, eftersom vi tidigare hade diskuterat att statens andel skulle vara 40 %. Detta står vi egentligen fortfarande för. Men på grund av den synnerligen ohederliga hantering som nu har skett tycker vi att det är viktigare att vi trots allt försöker ge kraft åt vad den riksdagsmajoritet som bestod av socialdemokrater och kommunister innebar än att vi försöker ytterligare höja beloppet. Detta är omöjligt. Det är en omöjlig politik, jordbruksministern. Detta är en av svenskt jordbruks allra elakaste dagar, när vi skall behöva ha en debatt om tämligen självklara saker. Det har inte att göra med synen på landets finanser. Det har att göra med synen på en hederlig hantering.

Anf. 26 BENGT ROSÉN (fp):

Herr talman! När det går så långt att ett jordbruk går i konkurs drabbar denna konkurs lantbrukarfamiljen på ett helt annat sätt än en konkurs i ett annat företag drabbar en familj. Konkursen för lantbrukaren skapar stora sociala problem. Familjen måste bryta upp från gård och hus och omplanteras i en ny miljö.

Det är bra att jordbruksministern genom lantbruksstyrelsen har tagit ett särskilt ansvar för dem som är utsatta. Men likväl har det ju lett fram till att antalet konkurser har ökat. Jag tror inte att man enbart kan vidta selektiva åtgärder, utan vi måste, som jag tidigare var inne på, återskapa framtidstron inom jordbruket. Om näringen får framtidstron tillbaka blir den vitalare, och man kommer att producera bättre livsmedel till lägre priser, vilket kommer alla konsumenter till del.

Prot. 1985/86:76
11 februari 1986

Om kostnadsfördelningen mellan staten och jordbruksnäringen beträffande spannmålsöverskottet

Jag skulle vilja upprepa, och gärna få ett svar på, den fråga som flera gånger har riktats till jordbruksministern när han självsäkert påstår att riksdagen har beslutat om 160 miljoner: Varför nämns då 40 % i riksdagsbeslutet?

Anf. 27 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! I sitt senaste inlägg försökte jordbruksministern göra gällande att det var en genomsnittlig kostnad för spannmålsöverskottet som staten skulle ta ansvar för. Såvitt jag kommer ihåg står det inte genomsnittlig kostnad, utan det står kostnaden för att placera överskotten vid normskörd. Kostnaderna för att lyfta ut detta påverkas ju av priset på världsmarknaden. Det innebär alltså att man inte kan säga att 40 % under alla omständigheter är 160 miljoner. Det är 160 miljoner under de förutsättningar som var vid handen när beräkningarna gjordes. Under det senaste året har det inte varit på det sättet. Därför tycker jag fortfarande att man på jordbruksdepartementet har gjort en felaktig bedömning.

Dessa 40 % som man talade om, var de bara till för att man i livsmedelskommittén skulle kunna lura folkpartiet och moderaterna att gå med på en överenskommelse, och i sista ledet, dvs. vid riksdagsbehandlingen, för att få med vpk så att man kunde få en majoritet för sina synpunkter, som sedan inte betydde särskilt mycket mer? Det är allvarligt i så fall.

Jordbruksministern är oss fortfarande svaret skyldig på den fråga som vi har ställt upprepade gånger: Om 40 % är 160 miljoner, då måste 60 % vara 240 miljoner. Då återstår det ungefär 400 miljoner att täcka. Vem skall klara det?

Anf. 28 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag sade inte att Arne Andersson i Ljung bollade med miljoner. Jag citerade hans inlägg i fjol, där han beskyllde oss för att bolla med miljoner, när vi satsade ett antal miljoner på dem som hade det sämst och var värst utsatta i detta sammanhang. Det finns noterat i riksdagsprotokollet.

Frågan är sedan vad som skall sägas om uppdelningen på 40 resp. 60 % av kostnaderna för spannmålsöverskottet. När regeringen inbjuder riksdagen att fatta beslut i en ekonomisk fråga, måste regeringen redovisa de kostnader som kan vara förknippade med detta beslut. I propositionen om livsmedelspolitiken redovisade regeringen för riksdagen de beräkningar av kostnaderna som hade gjorts. Beräkningarna godtogs av riksdagen. Regeringen har följaktligen anslagit dessa medel till spannmålskassan.

Det skall bli intressant att se hur Arne Andersson och Lennart Brunander, när de nu går till riksdagen, skall motivera att de, efter det att spannmålspriset är fastställt i enlighet med den kalkyl som kan upprättas med hänsyn tagen till de 160 miljoner som man har haft till sitt förfogande, vill ersätta dessa insatser med statsmedel.

Svaret på er fråga var pengarna skall tas är min motfråga. Anser ni sålunda att statens engagemang gäller den totala årskostnaden och att man skall ersätta vad som tidigare har finansierats via förmalningsavgifter och andra intäkter? Det är svaret på er fråga. Det måste vara så ni egentligen vill ha det.

Jag delar den inställning som Bengt Rosén gav uttryck för. Det gäller att skapa framtidstro hos den svenska jordbruksnäringen. Med den forskningsproposition som vi nyligen har redovisat har vi också försökt säga att vi tror att det finns goda möjligheter för svenskt jordbruk att i framtiden utvecklas gynnsamt. På exempelvis bioteknikens område ges nya förutsättningar för andra grödor. Vi lyssnar på kvalitetsdebatten, och vi märker konsumenternas intresse. Allt detta borde det gå att förena till någonting positivt, som kan bli till gagn för hela jordbruket.

Låt mig, herr talman, få sluta med att säga: Regeringen har faktiskt inte, som man har försökt göra gällande i denna interpellationsdebatt, frångått riksdagens beslut.

Tredje vice talmannen anmälde att Arne Andersson i Ljung och Lennart Brunander anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1985/86:91 Vissa naturgasfrågor

1985/86:102 Vissa åtgärder för omställning av energisystemet

6 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 11 februari

1985/86:115 av *Nils G. Åsling* (c) till industriministern om industripolitiken:

En vägledande princip i den industripolitik som bedrivs för närvarande har sagts vara att avveckla allt industristöd och låta företagen arbeta på marknadens villkor. En förutsättning för denna politik är självfallet att staten genom en effektiv stabiliseringspolitik skapar förutsättningar för en sund marknadsekonomi. Genom den stora devalveringen i oktober 1982 skedde en sänkning av reallönerna och en total anpassning av den svenska kostnadsnivån, så att förutsättningar skapades för den svenska exportindustrin att försvara sina marknadsandelar, ja, även nyerövra marknadsandelar. På detta sätt har det funnits förutsättningar för att genom generella åtgärder skapa möjligheter för företagen att själva och av egen kraft klara såväl strukturanpassning som förnyelse. Om det positiva i denna utveckling torde råda bred politisk enighet.

En bred politisk uppslutning bakom de vägledande principerna för industripolitiken har sitt stora värde också inför en internationell publik. Med hänsyn till Sveriges stora internationella beroende kan detta inte nog

understrykas. Även under den svåra industrikrisen 1977–1978, när staten var nödsakad att medverka till genomgripande strukturförändringar i en rad basindustrier, fanns en grundläggande enighet i Sveriges riksdag om insatsernas berättigande. De motsättningar som då fanns om industripolitikens inriktning tog sig närmast uttryck i att den dåvarande socialdemokratiska oppositionen krävde mer långtgående statliga insatser och ett mer omfattande statligt stöd till nödlidande industrier än vad den dåvarande regeringen var beredd att medverka till. Det kan också erinras om att så sent som inför valrörelsen 1979 krävde socialdemokratin att Stålverk 80-projektet skulle genomföras, trots att det då för en bred allmänhet framstod som ekonomiskt ytterligt äventyrligt. Det finns också skäl att påminna om att den dåvarande socialdemokratiska oppositionen i tre år lyckades fördröja nedläggningen av Öresundsvarvet i Landskrona och den därmed sammankopplade förnyelsen av näringslivet i regionen. Frånsett dessa avsteg fanns dock en gemensam värdering som bas för industripolitiken och nödvändigheten av att samhället medverkade till snabba strukturförändringar i omsorgen om industrins framtida konkurrenskraft och sysselsättningen. Under senare år har enigheten om industripolitikens vägledande principer varit ännu mer påtaglig. Den nuvarande oppositionen har inte exploaterat varvsnedläggelser och andra strukturfenomen för en kortsiktig partipolitisk profilering.

Det måste betraktas som en stor tillgång för en nation som Sverige, om de grundläggande principerna för industripolitiken kan tillämpas i denna breda enighet. Därför blir också avstegen mer dramatiska och remarkabla. Enligt min uppfattning har nu betydande avsteg tagits från principen, att företagen själva på marknadens villkor – och under socialt ansvar – skall genomföra strukturförändringar och investeringar som syftar till förnyelse av produktionsapparaten. Av pressuppgifter att döma har regeringen vid sina förhandlingar med AB Volvo om en ny bilfabrik i Uddevalla gjort så långtgående och avgörande principiella avsteg från vad som uppfattats som grundläggande principer i industripolitiken, att industriministern nu bör lämna en allsidig redovisning av såväl anledningen till avstegen från principerna som uppgörelsens reella innehåll. Till yttermera visso är uppgörelsen av en innebörd, som av regionalpolitiska skäl starkt kan ifrågasättas.

Industriministerns redogörelse inför riksdagen bör omfatta uppgörelsen i hela dess vidd, dvs. meddelat lokaleringsstöd, utbildningsstöd, frisläpp av investeringsfonder, medgivande att köpa företag från varvskoncernen för att komma i åtnjutande av förlustavdrag och till sist också de investeringar i infrastruktur, vägar o. d., som föranleds av uppgörelsen.

Det är också angeläget att industriministern klargör om uppgörelsen med AB Volvo innebär en nyorientering av industripolitiken och om uppgörelsen alltså skall ses som en principiell nyorientering från regeringens sida.

Med hänvisning till det framförda anhåller jag att till statsrådet och chefen för industridepartementet få framställa följande frågor:

1. Är statsrådet beredd att lämna en allsidig redovisning för den uppgörelse med AB Volvo som regeringen gjort med anledning av företagets avsikt att uppföra en ny bilfabrik i Uddevalla?

2. Är statsrådet beredd att närmare redovisa regeringens principiella syn på industripolitiken nu och framdeles?

Meddelades att följande frågor framställdes

Meddelande om frågor

den 10 februari

1985/86:368 av *Ylva Annerstedt* (fp) till justitieministern om avidentifiering av visst databaserat personregister:

I dag publiceras i pressen uppgifter om ett dataregister som man endast trodde existerade i Orwells roman 1984. Människor har i tjugo års tid skärskådats utan sin vetskap. 15 000 personer finns klart indentifierbara i dataregister som vilken "hacker" som helst kan ta sig in i.

Mot denna bakgrund vill jag fråga:

När tänker justitieministern vidta åtgärder för att avidentifiera detta register och stoppa uppgiftsinsamlingen till det?

den 11 februari

1985/86:369 av *Birthe Sörestedt* (s) till socialministern om de allmänna försäkringskassornas service till försäkringstagarna:

Under flera år har det pågått en rationalisering av administrationen inom försäkringskassorna. Mer än 2 000 tjänster har bortrationaliserats. Under innevarande år erhöll dock riksförsäkringsverket i stort sett den penningssumma som begärts. I detta läge ändrade riksförsäkringsverket sin fördelningsmodell till kassorna.

För Malmös del har resultatet blivit att ca 100 personer hotas med uppsägning. Konsekvensen blir längre handläggningstider och sämre service.

Jag vill därför fråga socialministern:

Stämmer konsekvenserna överens med regeringens intentioner om service till försäkringstagarna?

1985/86:370 av *Karl-Erik Persson* (vpk) till industriministern om planerna på nedläggning av volframbrytningen vid Yxsjöbergsgruvan:

Enligt uppgift finns planer på att lägga ned volframbrytningen vid Yxsjöbergsgruvan, på grund av att världsmarknadspriset har sjunkit.

Jag vill därför fråga:

Är industriministern beredd medverka till att dessa planer ej genomförs?

1985/86:371 av *Lennart Pettersson* (s) till industriministern om Volvos förvärv av Uddevallavarvet AB:

För att etablera en bilfabrik i Uddevalla har Volvo erhållit mark och byggnader på varvsområdet, 250 milj. kr. i lokaliseringsbidrag samt frisläpp av investeringsfonder motsvarande en beräknad skattelättnad på 3 500 milj. kr. Det har nu blivit känt att Svenska Varv därefter har sålt själva bolaget,

Prot. 1985/86:76
11 februari 1986

Meddelande om frågor

Uddevallavarvet AB med förlustavdragsmöjligheter på närmare 1 miljard kronor till Volvo för 80 milj. kr.

Transaktionen innebär en skattelättnad för Volvo på ca 500 milj. kr. – och ett motsvarande skattebortfall för staten. Om Svenska Varv behöver pengar kunde man måhända i stället ha sålt bolaget till finansdepartementet.

När staten tog över Kockums Varv 1979 försökte de privata ägarna också göra förlustavdragsaffärer. Det stoppades dock av riksdagen genom en "Lex Kockum".

Jag ber att få ställa följande frågor till industriministern:

1. Var regeringen eller industridepartementet i egenskap av ägarrepresentant informerad innan transaktionen genomfördes?
2. Avser regeringen att vidta någon åtgärd med anledning av förlustavdragsaffären?

1985/86:372 av *Börje Hörnlund* (c) till statsministern om Volvos förvärv av Uddevallavarvet AB:

Enligt uppgifter i pressen innebär överenskommelsen mellan staten och Volvo att Volvos köp av Uddevallavarvet medför en skatteminskning för Volvo med drygt 470 milj. kr., beroende på att Volvo får tillgodoräkna sig avdrag för förluster som Uddevallavarvets fartygsbyggen inneburit.

För riksdagen har tidigare redovisats att Volvo fått 12,5 miljarder frisläppta ur investeringsfonderna, vilket är utomordentligt förmånligt sett ur skattesynpunkt. Dessutom har direkt regionalpolitiskt stöd givits till Volvos Uddevallafabrik.

Är tidningsuppgifterna riktiga så gör Volvo ett "klipp" som knappast har något motstycke på den så förkättrade börsen – med den socialdemokratiska regeringens goda minne. Anmärkningsvärt är då också att riksdagen och svenska folket inte informerats om denna affär trots att den påverkar statskassan med närmare en halv miljard.

Man kan också göra jämförelsen att Volvo på ett enda bräde erhåller en skatteminskning som i det närmaste motsvarar regeringens förslag till medelsanvisning till regionala utvecklingsinsatser – de s. k. länsanslagen – budgetåret 1986/87.

Med hänvisning till vad som anförts vill jag ställa följande frågor till statsministern:

1. Har staten med Volvo slutit ett avtal som innebär att Volvo får tillgodoräkna sig förlustavdrag som innebär en minskad skatt för Volvo i storleksordningen 470 milj. kr.?
2. Om så är fallet – avser regeringen att vidta någon åtgärd mot bakgrund av förhållandet mellan förmånerna till Volvo och de medel som anvisats till småföretagarinsatser och regionalpolitiska insatser?

1985/86:373 av *Gunnar Hökmark* (m) till justitieministern om sekretessskyddet för av myndighet insamlade personuppgifter:

Diskussionen om Metropolitregistret har visat på hur illa skyddade olika myndigheters insamlade uppgifter om enskilda personer är, när forskare

ställer krav på att få tillgång till dem. Datainspektionen har den 5 mars att ta ställning till om Metropolitregistret skall avidentifieras eller ej. Registret ger dock anledning till en annan fråga, nämligen hur det kan komma sig att ett antal olika myndigheter har lämnat ut insamlade uppgifter av ytterligt integritetskänslig natur. Bl. a. har uppgifter lämnats från socialstyrelsen och rikspolisstyrelsen.

Mot denna bakgrund vill jag fråga justitieministern om han avser att lämna förslag till riksdagen som innebär en skärpning av sekretesskyddet för av myndigheter insamlade personuppgifter.

1985/86:374 av *Görel Thurdin* (c) till utbildningsministern om regionalt marknadsanpassad påbyggnadsutbildning i gymnasieskolan:

I SFS 1984:795 dras riktlinjerna upp för en försöksverksamhet med regionalt marknadsanpassade kurser, s. k. RA-kurser. Länskolnämnden ges här rätten att besluta om sådan påbyggnadsutbildning i gymnasieskolan och får även fastställa läroplaner. Försöksperioden sträcker sig ända fram t. o. m. läsåret 1989/90.

Det har nu visat sig att t. ex. Elfackets centrala yrkesnämnd, med hänvisning till yrkesutbildningsavtal, endast godkänner utbildningar som utarbetats centralt och i samarbete med ECY. Detta kan då få till följd att elever påbörjat en utbildning i tron att den leder till en viss yrkesbehörighet utan att så är fallet.

Lokala och regionala överenskommelser gäller ej enligt ECY, och viss försöksverksamhet blir därmed stoppad. Riksdagens beslut har ej fått avsedd effekt. Det gäller även kurser omnämnda i vuxenutbildningsförordningens 3 kap. 4 §.

Jag vill därför ställa följande fråga:

Vad ämnar utbildningsministern vidta för åtgärd för att av länskolnämnden fastlagda utbildningar enligt vuxenutbildningsförordningen och SFS 1984:795 skall anses fullgoda ute på arbetsmarknaden?

1985/86:375 av *Bo Lundgren* (m) till statsrådet Bengt K. Å. Johansson om löntagarfondernas aktieplaceringar:

När löntagarfonderna infördes (prop. 1983/84:50 om löntagarfonder) ställdes uttryckligen krav på "god avkastning, långsiktighet och riskspridning". Aktieförvärven skulle "ske med sikte på mera varaktigt innehav".

En av löntagarfonderna, Nordfonden, har öppett erkänt att man den senaste tiden gjort ett fyrtiotal köp och försäljningar av Fermentaaktier.

Eftersom Nordfondens strategi med mycket kortsiktiga affärer inte synes ligga i linje med den långsiktiga placeringsinriktning som skulle känneteckna löntagarfondernas innehav, vill jag fråga statsrådet om regeringen avser att vidta några åtgärder?

Prot. 1985/86:76
11 februari 1986

1985/86:376 av *Karl-Gösta Svenson* (m) till finansministern om folkpensionärers rätt till extra avdrag vid inkomsttaxeringen:

Meddelande om frågor

Folkpensionärer har i vissa fall rätt till extra avdrag. Sidoinkomster och förmögenhetstillgångar påverkar avdragsbeloppets storlek. Vid beräkning av förmögenheten värderas bostaden, om den är belägen i en- eller tvåfamiljsfastighet eller jordbruksfastighet, på ett särskilt sätt. Det innebär i de flesta fall en reducering av förmögenhetsvärdet. Om folkpensionären innehar och nyttjar en bostadsrättslägenhet reduceras emellertid inte förmögenhetsvärdet för denna typ av tillgång.

Med anledning härav får jag ställa följande fråga till finansministern:

Varför gäller inte det särskilda beräkningssättet för bostadsrätter?

1985/86:377 av *Olof Johansson* (c) till justitieministern om sekretesskyddet för av myndighet insamlade personuppgifter:

Är justitieministern beredd medverka till att insamlingen av känslig personanknuten information till Metropolitregistret omedelbart avbryts samt att alla berörda garanteras full integritet?

1985/86:378 av *Karl-Anders Petersson* (c) till arbetsmarknadsministern om fordonsförarutbildningen vid AMU-centret i Ronneby:

I pressen har redovisats att fordonsförarutbildningen vid AMU-centret i Ronneby skall flyttas till Hässleholm. Eftersom utbildningen startade i Ronneby under budgetåret 1974/75 och därefter utbyggs efter hand, så att man i dag har behövliga lokaler, körövningsbanor etc. värda ett tiotal miljoner kronor, verkar pressuppgifterna helt otroliga.

Är arbetsmarknadsministern medveten om den aktualiserade flyttningen?

Tänker arbetsmarknadsministern förhindra ett sådant resursslöseri, som samtidigt berövar Ronneby ett tiotal arbetstillfällen?

8 § Kammaren åtskildes kl. 16.33.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren